

TOM VAN EWIK

ZONDER
BLAD
VOOR
DE
MOND

UITGEVERIJ JASMIJN

Inkijkexemplaar

Uitgeverij Jasmijn

Zonder blad voor de mond

Eerste druk januari 2022

ISBN 9789083129426

© 2022 Uitgeverij Jasmijn

Alle rechten voorbehouden.

Omslagontwerp © Uitgeverij Jasmijn, Canva

Omslagillustratie © Uitgeverij Jasmijn, Canva

Illustraties © cartoonist G. van Rijs

Drukkerij © prijsprinter

Het is niet toegestaan enig deel van dit document te reproduceren, te dupliceren of door te geven, noch in elektronische vorm, noch in gedrukte vorm. Het opnemen van deze publicatie is streng verboden.

www.uitgeverij-jasmijn.nl

Uitgeverij **Jasmijn**

email	info@uitgeverij-jasmijn.nl
website	www.uitgeverij-jasmijn.nl
instagram	uitgeverij_jasmijn
KvK	81033109
BTW-id	NL003519773B85

INHOUD

Vande Politijcken oft Ploertendom

De mensheid bestaat niet

Godsdienst is fantastisch

Aap sapiens

Dierlijk duurt het langst

Allemaal gewoon homo

Hiernamaals of hiernooitmaals

Liefde is een zwakke rem

Tragische viezerik

Nog geen scheiding van bokken en schapen

Voor eeuwig de sigaar

NOG GEEN SCHEIDING VAN BOKKEN EN SCHAPEN

Op gevaar af dat ik natuurliefhebbers tegen de haren in strijk, zeg ik maar meteen dat ik er zelf eentje ben. En bepaald niet tegen mijn zin. Toch moet ik bekennen dat ik eigenlijk niet zo houd van het woord natuurliefhebber. Mogelijk omdat ik van sommige van die liefhebbers niet gecharmeerd ben. Het soort dat je – liefst in gezelschap – midden in je gezicht uitlacht als je de zang van een kleine karekiet verwacht met die van een rietzanger of dat zorgelijk de wenkbrouwen fronst wanneer je paardenbloem zegt tegen gewoon biggenkruid. Natuurfrikken die in elk bos hun eigen baron spelen, iedereen wegkijkend, behalve leden van de eigen sibbe. Net als jagers dus.

Ik heb nog een bezwaar. Gekoppeld aan het woord natuur klinkt liefhebber mij te oppervlakkig en te consumerend. Ik herinner mij – het is alweer jaren geleden – een Tweede Kamerlid van het CDA dat voor een zaal vol medewerkers en genodigden van een grote landelijke natuurbeschermingsorganisatie kwam vertellen dat zijn partij – met het oog op een leefbare samenleving – het ‘product’ natuur zo’n belangrijke rol toekende. De aanwezigen kregen het gevoel te worden toegesproken als leden van de Consumentenbond. Natuur erkend als thuishorend op de schappen van de partijpolitieke supermarkt. Natuur als consumptieartikel. Het kamerlid oogstte met zijn ‘product’ nogal wat verontwaardiging. Tijdens de discussie die volgde, moest hij – al was het maar voor het heil van zijn partij – toegeven dat zijn woordkeuze ongelukkig was uitgevallen. Ongelukkig, maar wel typerend voor zijn inschatting als christelijk politicus van de waarde en betekenis van natuur. Voor de aanwezigen had het kamerlid duidelijk in de kerk gevloekt.

Maar om nu natuurliefhebber te veranderen in natuurgelovige – wandelend met ingetogen blik alsof elk bos een kathedraal is waar de vogels rechtstreeks uit het orgel opvliegen – is wel een al te vrome stap. Toch gaat het om een samengaan van zowel houden van als van geloven in natuur, maar dan in de zin van een nuchter natuurbesef, weten dat je er een logisch deeltje van bent. Die nuchterheid doet ook beseffen dat hier de nadruk ligt op slechts één aspect: dat van natuur rijk aan diversiteit en landschappelijke aantrekkelijkheid. Noem het desnoods de ‘kwetsbare’ natuur van reservaten en nationale parken, beheerd door de staat, verenigingen en stichtingen. Onmisbaar, maar ook kwetsbaar als sta-in-de-weg voor ministers van verkeer, wethouders, boeren, wegenbouwers en projectontwikkelaars. Het tweede aspect is dat van de ‘kwetsende’ natuur – die virussen produceert en verspreidt – een lijst van rampen veroorzaakt als aardbevingen, overstromingen, orkanen, bosbranden, sprinkhanenplagen, langdurige droogte of aanhoudende regenval. Hier is wel de vraag gerechtvaardigd: in hoeverre door menselijk toedoen sommige van die calamiteiten worden veroorzaakt of verergerd. Maar hoe dan ook, het ene aspect kan niet los worden gezien van het andere. Natuur bestaat uit meer dan fietspaden en wandelroutes voor de recreant en verder is het de vraag, hoe de meeste mensen de natuur ervaren. Er is veel onwetendheid en tekort aan natuurbesef. Verder hangt overal ter wereld veel van de landelijke situaties af. Die kan per land aanzienlijk verschillen, maar wereldwijd voeren voornamelijk armoede, rooibouw, ontbossing, industriële oppermacht, intensieve landbouw en veeteelt alsook toeristische verloedering gezamenlijk hun offensief tegen de natuur.

In veel staten zijn ook tegenkrachten werkzaam, die zonder geweld te werk gaan met een vreedzaam offensief dat – wat de uitkomst ook mag zijn – troost en hoop biedt. Daar zorgen ze voor de

natuurorganisaties en al die bevlogen natuurbesefers, onder wie ook talloze vrijwilligers, die hun initiatieven waarmaken waarvan we getuige mogen zijn. Ze herstellen vernielde landschappen, leggen nieuwe natuur aan, beschermen reservaten en proberen bedreigde dieren en planten te behouden. Ze zetten zich in voor alles wat het leefgebied – waar ter wereld ook – voor dier, plant en mens levenswaardig maakt. Dat kan een reekalfje zijn dat van zijn nest in het hoge gras naar een veilige nestplek wordt overgebracht, om niet te worden gehakseld door een supermodern maaimonster. Ook juridisch nemen ze het op tegen het soort overheden en instanties door wie natuur slechts gedoogd wordt in de vensterbank.

Wat zal de uitslag zijn van dat vreedzame offensief? Ik ben er niet gerust op. Maar wat er ook vroeg of laat kan gebeuren, de natuur heeft de tijd, de mens niet.

Voor wat nu het aspect van ‘kwetsbare’ natuur betreft, een voorbeeld ter verduidelijking: in *Buddenbrooks, Verfall einer Familie*, de eerste grote roman van de destijds beroemde Duitse schrijver Thomas Mann (1875-1955), voeren vader en zoon Buddenbrook tijdens een feestelijke maaltijd een kort gesprek naar aanleiding van een opmerking van een van de gasten over een verwilderde tuin, eigendom van de zeer vermogende oude heer Buddenbrook. Dit gesprek verdient hier in zijn geheel te worden weergegeven:

‘Ja, eerlijk gezegd’, sprak de oude heer, ‘erger ik me nog altijd dat ik destijds maar niet kon besluiten die tuin een beetje menselijk te laten inrichten! Ben er onlangs weer eens doorheen gewandeld – wat een schande, dat oerwoud! En wat een mooi bezit, als het gras gemaaid is en de boompjes leuk in de vorm van kegels en kubussen zijn gesnoeid...’

De zoon protesteert: 'Om godswil, papa! Ik dwaal er 's zomers graag tussen de struiken. Maar voor mij zou er niets meer aan zijn, als dat plekje mooie, vrije natuur er zo armzalig geschoren en gesnoeid bij kwam te staan...'

'Maar als die vrije natuur mij toch toebehoort, heb ik dan, voor den drommel, niet het recht, haar naar mijn zin in te richten?'

'Ach, vader, als ik daar in het hoge gras onder die wilde struiken lig, heb ik veeleer het gevoel dat ik de natuur toebehoor en niet het minste recht over haar heb...'

Op dat moment kakelt de stokoude opa Buddenbrook aan tafel er plotseling dwars doorheen en eist ieders aandacht op. De tuin komt niet meer aan de orde. Jammer, zou je haast denken, want zo'n twistgesprek vraagt om meer. Maar de kracht ervan is juist dat de schrijver het onderwerp als terloops aansnijdt in de levendige beschrijving van een feestdis waarbij alle aanzittenden door elkaar praten en er van een langdurig en samenhangend gesprek geen sprake kan zijn. Intussen is er wel eventjes in enkele zinnen alles gezegd over de houding van de mens ten opzichte van zijn directe natuurlijke omgeving. In dit geval de 'kwetsbare' omgeving van wandelpad en fietsroute. Overigens is die houding al sinds eeuwen bekend, maar in onze dagen door zorgwekkende bevolkingstoename en 's mensen onuitputtelijke vindingrijkheid en consumerende activiteiten vrijpostiger dan ooit.

In de dialoog tussen vader en zoon Buddenbrook beluisteren we alles waar autoriteiten en bedrijfsleven zich om principieel-economische redenen tegen verzetten en alles waar natuurbeschermingsorganisaties zich om principieel-ecologische redenen voor inzetten. Alle voors en tegens tijdens eindeloze

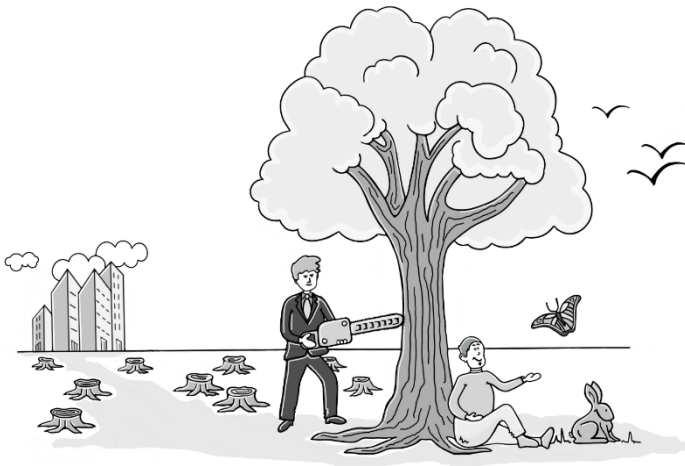
discussies, kortom de hele natuurproblematiek – waarin ook het milieu begrepen is – staat hier op nog geen halve bladzijde bij elkaar.

Buddenbrooks verscheen in het jaar 1901. Dat is lang geleden. Juist daarom is dat jaartal zo betekenisvol, want onveranderd wordt ook nu de opvatting van de oude heer Buddenbrook wereldwijd gehuldigd. Vergeleken bij de vader vormt de zoon de kleinste partij. Nu ligt het voor de hand de vader met de tegenstanders en de zoon met de voorstanders van natuurbehoud te vereenzelvigen. Dat is een simplificatie, want de natuur heeft met nogal wat meer partijen te maken. Zij staat eerder onder hoogspanning van een eindeloze reeks belanghebbenden die niet allemaal tegenstanders hoeven te zijn. Het schijnt dat natuur – in haar zichtbare en tastbare aanwezigheid, bovengronds als ondergronds – geen zelfstandig bestaan leidt in zoverre elke plant, elk dier, elke meter grond, elke waterloop, elk mineraal – om wat voor reden of noodzaak ook – kan worden opgeëist en geëxploiteerd. En daar gaat het in die korte dialogen tussen vader en zoon in wezen om. Het is niet zomaar wat geredetwist tussen de een pro en de ander contra natuurbehoud. Uit niets blijkt dat de oude heer contra is. En waarom zou hij niet met de nodige zorg en met zijn persoonlijke smaak zijn tuin mogen onderhouden? Moet hij zich laten overtuigen door zijn zoon die pleit voor een wildernis? Nee, maar daar gaat het hier in wezen niet om. De schrijver tekent in de figuur van de oude Buddenbrook een onvermurwbare zakenman die ervan uitgaat dat die vrije natuur hem toebehoort. Dat geeft hem het recht die natuur naar eigen zin in te richten. Hier is iemand aan het woord die tot meer in staat is dan het fatsoenlijk onderhouden van zijn tuin en daartoe de heggenschaar niet schuwt. Als het hem goed uitkomt, neemt hij ook nog eens de vrijheid om die 'vrije' natuur te laten rooien voor de bouw van een fabriek of een pretpark. Het gaat hier om het *eigendomsrecht* dat hij voor zich opeist en dat zijn zoon bestrijdt. De oude Buddenbrook had

zich ook nog kunnen beroepen op Genesis 28, waarin hem de onderwerping van de aarde en de heerschappij over haar wordt opgedragen.

Het is in feite een tragisch gesprek dat die twee voeren. Tragisch omdat die paar zinnen de kern van de tragiek van de mens in zijn natuurlijke omgeving schetsen. De vader ziet zich rechtens eigenaar van de natuur en mag haar dus naar eigen goedgevoelen gebruiken en inrichten. De zoon voelt zich er veeleer een deeltje van en vindt dat hij geen recht op haar heeft. De twee staan lijnrecht tegenover elkaar. Tussen het zien van de een en het zien van de ander ligt een wereld van verschil. Het *zien* van de vader is objectief en economisch. Het *zien* van de zoon is subjectief. 'Maar wat levert dat op?', kan de vader vragen.

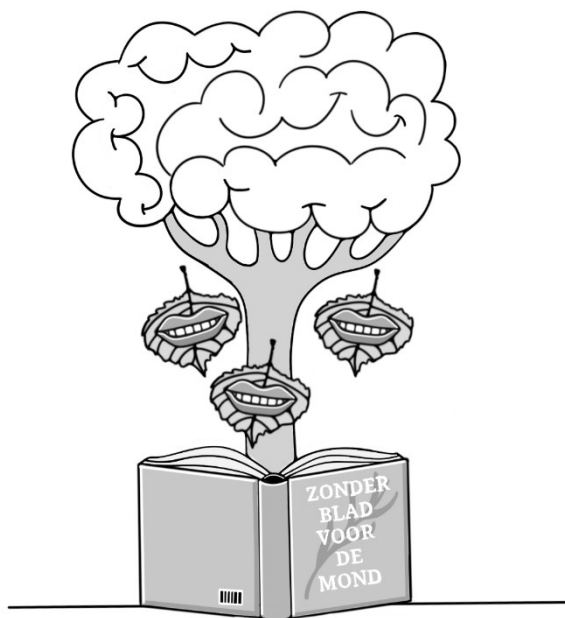
VOOR EEUWIG DE SIGAAR

Als ik mij serieus wil nemen, voel ik mij verplicht een pleidooi te houden voor de sigaar. Dat dit bij de antirooklobby onvermijdelijk kwaad bloed zet, zal me een zorg zijn. Dat de sigaar met de sigaret over één kam wordt geschoren, acht ik een belediging voor de sigaar én voor mij als toegewijd en bescheiden genieter. Sigaar en ik worden gediscrimineerd. Ik neem het de antirookfanaten kwalijk dat zij weigeren het verschil te zien – laat staan te ruiken – tussen sigaar en sigaret. De geur van een goede sigaar – en er zijn tegenwoordig alleen sigaren van edele komaf in de handel – is onvergelijkbaar met de patjepeeërs lucht van een sigaret. Maar voor alle fanaten – of ze nou ergens pro of anti zijn – geldt dat zij niet genuanceerd kunnen denken. Daar heeft dus ook de sigaar van te lijden. En dan vooral van het gedram van de tot antibekeerde rokers die als bekeerlingen nog roomser willen zijn dan de paus. Zo is het mij dan ook onmogelijk de antirookgezworenen ervan te overtuigen dat in dit aardse tranendal de sigaar mijn troost en toeverlaat is. Tijdens het roken van een Hajenius of een Olifant – twee vertrouwde Hollandse merken – ben ik bereid in een betere wereld, ja zelfs in God te geloven. Met een sigaar tussen de lippen durf ik inderdaad zo ver te gaan. Als ik nu de indruk heb gewekt dat ik dagelijks de ene sigaar met de andere aansteek, wil ik – of men mij zal geloven of niet – verklaren dat ik meestal slechts één sigaar per dag rook en wel 's avonds bij de koffie. Daar verheug ik mij al op 's morgens bij het opstaan. Zo houd ik spontaan het kind in mij wakker dat uitziet naar zijn verjaardag, maar nog maandenlang geduld moet oefenen. Gelukkig hoef ik maar één dag op mijn sigaar te wachten. Op feest- en verjaardagen of tijdens bezoek van trouwe vrienden kan het gebeuren dat ik mij op een tweede sigaar trakteer. Ik weet overigens dat ik met deze verklaring de aanhangers van de antirookreligie niet milder zal stemmen. Dat is

trouwens ook niet mijn bedoeling. Wel wil ik even kwijt dat in hun geloof – want dat is het – sigaar, sigaret en pijptabak als handlangers van de duivel worden beschouwd. Nu speelt in elk fanatisch beleden geloof de duivel de hoofdrol. Geen god is tegen hem opgewassen en als sterveling sta ik helemaal machteloos. Wat onverlet laat dat ik de sigaar met hand en tand zal verdedigen.

Inkijkexemplaar

Uitgeverij Jasmijn

Schrijven is de Kunst van het schrappen

Uitgeverij **Jasmijn**

Ook al lijken het op het eerste oog essays, de auteur noemt ze zelf 'bladen die niet voor de mond zijn genomen'. Gezien de titels mag dat ook wel worden verwacht. Elk 'blad' is geschreven vanuit een onbelemmerde en verrassend persoonlijke betrokkenheid en ervaring, waarbij de schrijver metterdaad geen blad voor de mond neemt. En als hij het nodig acht, schuwt hij geen taboe. Zijn onderwerpen zijn van blijvende actualiteit. Als hij, bijvoorbeeld over de dieren schrijft, laat hij van Descartes en Spinoza weinig heel. En ook heeft hij zo zijn gedachten over de verborgen handicap van het rechtop lopen. Elk 'blad' heeft zijn ernst en zijn humor en elk onderwerp voelt dichtbij. Vooral bedoeld voor kritisch ingestelde mensen die van een andere kijk op de samenleving houden en zichzelf niet al te serieus nemen.

Oud-journalist en filosoof Tom van Ewijk (1934) was een van de oprichters van het destijds succesrijke natuurmaandblad *Grasduinen*. Hij is auteur van een aantal natuuruitgaven, was werkzaam als vertaler en essayist van filosofisch werk en was eindredacteur van het prestigieuze *Solar*-project (natuurwetenschap voor havo en vwo-bovenbouw) van uitgeverij Wolters-Noordhoff.

